

HID - Drobilica

Godina III, kolovoz 2006, br. 4

UDK 0+061

ISSN 1845-4569

Uvodnik

Poštovani čitatelji,

razvoj informacijskih tehnologija i njihova primjena u svim segmentima suvremenog društva neprijeporno unosi bitne promjene u naš život. To se očituje kako u individualnoj, tako i u političkoj, poslovnoj i ostalim sferama našega djelovanja. Ipak, takav razvoj tehnologija i njihova svakovrsna primjena u izgradnji suvremenog društva u prvi plan guraju problem informacijske sigurnosti. Naime, upravo ona sada postaje kočnicom daljega razvoja.

S tim u svezi ne mislim samo na izravne štete od hakerskih psina, namjerno poslanih virusa, grešaka u softveru i slično, iako su one vrlo značajne. Vjerojatno je mnogima poznat podatak da su 2004. godine virusi Bagle, MyDoom i NetSky zajedno uzrokovali štetu širom svijeta koja je procjenjena na više od 100 milijardi USD.

Upozoravajućim držim npr. podatak, iznesen u knjizi *Information security – a new challenge for the EU*, da 80% stanovnika razvijene i bogate EU još nijednom nije ništa kupilo on-line. Mnogi među njima upravo zbog straha od brojnih rizika koji su danas uključeni u takve transakcije. Odmaknimo se za trenutak od užeg područja trgovine i gospodarstva kojega se to izravno tiče i zapitajmo se kako u takvim okolnostima dalje razvijati društvo znanja? Kako dalje iskoristiti prednosti tehnologije i razvijati demokratičnost političke scene ili obavljanja poslova javne uprave? Kako, konačno, podizati razinu konkurentnosti vlastitog gospodarstva i realizirati vizije o novim načinima rada i života?

Neki drže da razlog za „patološku nesigurnost“ Interneta leži u njegovim korijenima jer je počeo kao akademska mreža. Međutim, pitam se gdje bismo danas bili s Internetom, koliko bi bio popularan i raširen te čemu bi uistinu služio da nema baš takve korijene. U svakom slučaju, očito je da postoji ozbiljan problem vezan uz upravljanje Internetom koji izaziva kontroverze, ali se s njime moramo suočiti. Stvaranje sigurnosti u tom virtualnom prostoru je sastavni, a vjerojatno i jedan od najvažnijih dijelova problematike upravljanja Internetom jer je ona temelj njegovog daljega razvoja.

Neke od publikacija koje predstavljamo u ovom broju, gore spomenuta *Information security*, pa *The European e-Business report – 2005 edition*, kao i *Odrednice razvitka i uporabe računalnih programa s otvorenim kôdom u tijelima državne uprave*, o kojima također pišemo, mogu pomoći da bolje sagledamo ovu problematiku koja se, zbog važnosti Interneta i njegovog utjecaja na naš svakodnevni život, itekako tiče svakoga od nas.

S poštovanjem,

Ivo Tokić

Sadržaj

Odrednice uporabe računalnih programa s otvorenim kôdom u tijelima državne uprave.....	str. 2
Izložba “Knjiga u službi rodoslovnog istraživanja”.....	4
Information security: a new challenge for the EU.....	5
The European e-Business report – 2005 edition.....	5
e-Archivaria.....	5
Katalog linkova: WEB HR - Hrvatske Internet stranice i portali.....	6
Stranice EU namijenjene poticanju razvoja europskog istraživanja i inovacija.....	6

Odrednice razvitka i uporabe računalnih programa s otvorenim kôdom u tijelima državne uprave

Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 12. srpnja 2006. godine donijela Odrednice razvitka i uporabe računalnih programa s otvorenim kôdom u tijelima državne uprave.

Uporaba informacijske tehnologije u tijelima državne uprave postaje nužnost i temelj razvitka sustava državne uprave i ostvarivanja reforme državne uprave, od kojih je elektronička uprava jedan od najznačajnijih ciljeva. U izgradnji i djelovanju elektroničke uprave (e-uprave) primjenjuju se tehnička (računala, telekomunikacijska i druga tehnička oprema) i programska rješenja. Programska rješenja koja se nabavljaju i ugrađuju u informacijske sustave tijela državne uprave potrebna su za rad računala (operacijski sustavi) te za opće funkcije uredskog rada i za specifične zahtjeve pojedinačnih upravnih područja (korisnička programska rješenja). Do sada se najveći dio programskih rješenja preuzimao od dobavljača u za vršnom obliku za izravnu ugradnju u računalne sustave. Izvorni oblik u kojem su programska rješenja izrađivana prije njihova pretvaranja u strojno čitljiv oblik do sada se u pravilu nije isporučivao uz preuzeta programska rješenja. Programska rješenja preuzimala su se pod uvjetima licencnih odnosa s dobavljačima i bez mogućnosti mijenjanja, dopune ili povezivanja s programskim rješenjima različitih dobavljača. Takva se rješenja oblikuju u vlasničke proizvode s krutim komercijalnim uvjetima korištenja i ograničenim ili nikakvim mogućnostima upravljanja takvim programskim rješenjima od strane tijela državne uprave. Na taj su način tijela državne uprave djelomično dovedena u ovisnost o dobavljaču pojedinog programskog rješenja što može dovesti do stvaranja zatvorenih informacijskih sustava i time otežati uspješnost i učinkovitost djelovanja e-uprave. Za razliku od vlasničkog, privatnog i ograničenog doseg licenciranih programskih rješenja u okruženju informacijske tehnologije djeluje i sustav javnog, otvorenog i slobodnog korištenja programskih rješenja koja su dostupna u izvornom obliku (kôdu) odnosno u čovjeku čitljivom izrazu kojim je programsko rješenje izrađeno prije njegove pretvorbe u strojni kôd. Ta se rješenja nazivaju programi s otvorenim odnosno slobodnim izvornim kôdom (otvoreni programi).

Otvoreni programi omogućuju pristup izvornom kôdu napisanom u programskom jeziku kojim je izrađeno namjensko programsko rješenje što omogućuje korisnicima odnosno informatičarima kako čitanje tako i mijenjanje i prilagođivanje izvornog programa trenutnim potrebama. Otvoreni programi su istodobno i računalni programi čiji se izvorni kôd slobodno razmjenjuje, dopunjuje, mijenja i povezuje s drugim programskim rješenjima temeljenim na otvorenom kôdu.

Otvoreni programi temelje se na načelu slobode uporabe, izmjene, dopune, poboljšanja unaprjeđivanja i naknadne distribucije programskih rješenja. Ta sloboda u uporabi programskih rješenja omogućuje zainteresiranim stranama zajednički rad u unaprjeđivanju ili proširenju funkcionalnosti programskog rješenja bez pritiska vlasničkog odnosa koji sprječava takvu suradnju. Ovaj novi oblik suradnje u kojem stručnjaci iz različitih sektora i organizacija pa čak i država zajednički djeluju u izradi, razvoju i uporabi programskih rješenja naziva se sustav razvitka otvorenog koda.

Zatvaranje informacijskih sustava u vlasnička programska rješenja jednog dobavljača utvrđena je kao jedna od najznačajnijih prepreka u postizanju postavljenih zadaća novog programa Europske unije i2010 – *A European Information Society for growth and employment*. Također, isti razlog se ističe i kao generator usporavanja tržišnog natjecanja u informacijsko-komunikacijskom sektoru. Stoga je utvrđeno da se otvoreni programi kao i otvorene norme moraju nužno ugrađivati u informacijsko-komunikacijsko tržište Europske unije.

Krajem 2003. godine Vlada Republike Hrvatske usvojila je Program e-Hrvatska 2007. Temeljni su ciljevi Programa e-Hrvatska 2007. omogućiti građanima i poduzetnicima pravodobno primanje informacija i aktivno sudjelovanje u društvu kroz umreženi informacijski sustav državne uprave, snaženje i povezivanje hrvatskog gospodarstva, sveobuhvatna razmjena informacija i iskustva u poslovnome svijetu i poduzetništvu, te opremanje države da postane transparentan, brz i učinkovit servis. Republika Hrvatska provedbom Programa e-Hrvatska 2007. spremna ostvariti preduvjete za povećanje opće konkurentnosti Republike Hrvatske na međunarodnim tržištima te ravnopravno i aktivno sudjelovanje u razvoju društva znanja.

Otvorene norme, kao premisa razvitka interoperabilnosti informacijskih sustava tijela državne uprave, javno su dostupne i objavljene na način da je omogućeno njihovo opetovano i slobodno korištenje uz naknade sukladne troškovima objave i dostave i bez ograničenja u pogledu zaštite intelektualnog vlasništva. Time se otvorene norme pojavljuju kao javno dobro što pridonosi snažnijem sudjelovanju naših stručnjaka kako u primjeni tako i u donošenju otvorenih normi.

Tijela državne uprave proizvode i razmjenjuju elektroničke zapise koji se unose u elektroničke arhive. Postoji velika opasnost da se povijesni zapisi ne mogu nakon određenog vremena preuzeti i u čitljivom obliku predstaviti uslijed zatvorenog (najčešće vlasničkog) programskog rješenja za koje više ne postoji licenca ili proizvođač ne podržava stare oblike zapisa. Sadržaji u elektroničkom obliku (digitalni sadržaji) najčešće su proizvedeni vlasničkim programskim proizvodima koji stvaraju zatvorene formate (zapise) digitalnih sadržaja, te je nužno pristupiti prihvaćanju otvorenih normi zapisa elektroničkih sadržaja. Upravo se stoga u tijelima državne uprave traži primjena otvorenih normi zapisa elektroničkih dokumenata, što je uključeno u Operativni plan provedbe Programa e-Hrvatska 2007. za 2006. godinu. Pravo javnosti na potpuni uvid u rad tijela državne uprave proširuje se na uvid u informacijske sadržaje ali i na postupke kojima se podaci obrađuju. Budući da se i programska rješenja pojavljuju kao računalni podaci, za očekivati je da javnost ima pravo na mogućnost uvida u postupke koje provode računalni programi, za što je nužna pretpostavka da se može izvršiti uvid u izvor ni kôd računalnih programa.

Usljed izostanka jasno utvrđenih odrednica u području nabave i uporabe otvorenih programa u tijelima državne uprave, informatički službenici u tijelima državne uprave nabavljaju (u okviru raspoloživih sredstava) i ugrađuju programska rješenja za koja smatraju da najbolje ispunjavaju njima prepoznate zahtjeve. Takva su rješenja često zatvorena, licencirana programska rješenja s vlasničkim pravima dobavljača što otežava, a često i onemogućava, nadogradnju i promjene programskih rješenja u upotrebi. Bez obzira radi li se o zatvorenim programskim rješenjima koje su po zahtjevu tijela državne uprave izradili domaći ili strani proizvođači softvera ili o višenamjenskim programskim rješenjima, nužno je istaknuti da kod isporuke programskih rješenja dobavljač/proizvođač mora isporučiti i programsku dokumentaciju koja sadrži i izvorni programski kod. Budući da komercijalni, vlasnički temeljeni programi ne daju mogućnost uvida u izvorni kod, a kamoli njegovu isporuku, rješenje treba tražiti u otvorenim programima temeljenim na uporabi i podržavanju otvorenih normi.

Temeljne zadaće tijela državne uprave u području informacijskih aktivnosti su:

- osigurati slobodan pristup javnim informacijskim sadržajima
- održavati stalnu prisutnost i cjelovitost javnih informacijskih sadržaja
- osigurati sigurnost javnih i osobnih podataka
- smanjivati neopravdano trošenje proračunskih sredstava.

Pri tome je nužno ispunjavati sljedeće uvjete:

- očuvati neovisnost
- očuvati gospodarsku i upravnu cjelovitost
- unaprijediti razvoj vlastitih znanstvenih i stručnih potencijala u području izrade vlastitih/domaćih programskih rješenja
- jačati konkurentnost domaće informatičke industrije
- osigurati ravnomjernost uporabe programskih proizvoda u državnim tijelima u pogledu proizvodnje, održavanja i razvitka programskih rješenja za potrebe državnih tijela
- omogućiti veću razinu osposobljenosti državnih službenika u uporabi programskih proizvoda temeljenih na otvorenom programskom kôdu.

Puni tekst odrednica besplatno je dostupan na Web stranici Narodnih novina: <http://www.nn.hr>, broj 81 od 19. srpnja 2006., i na web stranici Vlade RH: <http://www.vlada.hr> – e-Hrvatska.

Živana Heđbeli

Izložba “Knjiga u službi rodoslovnog istraživanja”

Prvu obljetnicu svog djelovanja HRD “Vitezović” obilježilo je 12. lipnja i otvaranjem izložbe “*Knjiga u službi rodoslovnog istraživanja*”, za koju je svoje predvorje i knjižni fond ustupila zagrebačka Gradska knjižnica na Starčevićevom trgu. Nakon pozdrava domaćina, ravnateljice GKZ prof. Ljiljane Sabljak, izložbu je otvorio akademik Petar Strčić. Podsjetivši da je ovo prvi izlazak Društva pred zagrebačku javnost, on je izrazio nadu da će jezgro ove izložbe - dopunjavano na odgovarajući način – poslužiti i knjižnicama nekih drugih gradova Hrvatske da prikažu svoj fond genealoške literature pa time potaknu i organizirano okupljanje rodoslovaca u svojim sredinama.

U čitaonici Gradske knjižnice uzvanici su zatim prisustvovali predavanju akademika Petra Šimunovića “*Hrvatska prezimena*”. Autor poznate knjige istog naslova, koja je u tisućama čitatelja potakla zanimanje za hrvatsku antroponimiju i za vlastito rodoslovlje, ilustrirao je nizom primjera kako prezime svjedoči - od nastanka do migracija - o povijesti i identitetu jednog naroda.

Ukusno raspoređena na desetak panoa (likovni postav akademske slikarice Kristine Jeić), izložba ocrta povijest rodoslovlja u nas, predstavlja razne oblike djelovanja HRD “Vitezović” (radionica, glasilo, tribine, web stranica, međunarodni kontakti), prikazuje izvore rodoslovnih podataka i mogućnosti njihove prezentacije uz pomagala kakvo je računalni program Family Tree Maker - na primjerima rodoslova obitelji Jeić-Božić, Orešković i Rimac (ovaj zadnji sa 6000 osoba u 10 generacija).

Izbor knjiga (potpisuje prof. Marko Rimac) obuhvatio je kapitalna djela kao što su *Leksik prezimena*, Adamček-Kampuševe *Popisi i obračuni poreza*, *Povijesna demografija Hrvatske* a zatim dao uravnotežen prikaz naslova iz svih regija Hrvatske – od Vekarića i Andreisa do Lele Dobronić i Anđele Frančić, Raguža, Burića, Salopeka, Mandića, Šalića i dr.

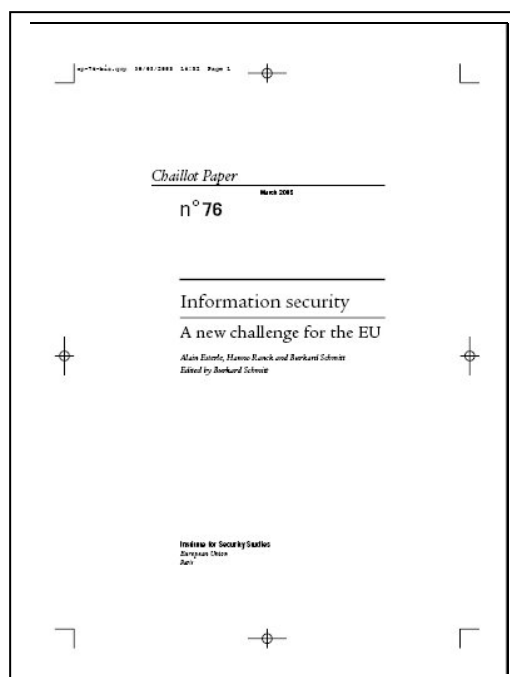
U sklopu Izložbe održana je i rodoslovna Dječja radionica. Prof. Andrija Smetko, pedagoginja Hrvatskog povijesnog muzeja, bila je autorica programa i voditelj Radionice u kojoj su sudjelovali učenici OŠ Petra Zrinskog. Njihovim radovima, uključenim u Izložbu, najbolje bi pristajao naslov “Na mlađima svijet ostaje”.

Za kraj neka posluže riječi jedne posjetiteljice u Knjizi dojmova:

“*Vrlo zanimljiv projekt. I sama sam pokušala napraviti FTM obitelji - ali kad vidim dokle ste vi stigli, sve do 17. stoljeća... Čestitam! Sada imam novi poticaj da ću nastaviti. Želim vam puno uspjeha! S poštovanjem, Lidija Pleteš (Mišina mama).*”

M.P.

Knjige, časopisi

Information security: a new challenge for the EU

EU Institute for Security Studies (EUISS), sa sjedištem u Parizu, izdao je knjigu *Information security: a new challenge for the EU*. U knjizi se u prvom dijelu objašnjava na primjerima iz prakse kako se Internet može zloupotrijebiti. U drugom se dijelu objašnjavaju europski naponi da se odgovori na izazove informacijske sigurnosti i raspravlja o uzajamnim odnosima kulture, obrazovanja, nacionalne sigurnosti, vlada i pojedinaca itd., prema pitanju informacijske sigurnosti.

Knjiga se može besplatno naručiti kod izdavača EU Institute for Security Studies ili preuzeti kao pdf datoteku na adresi:

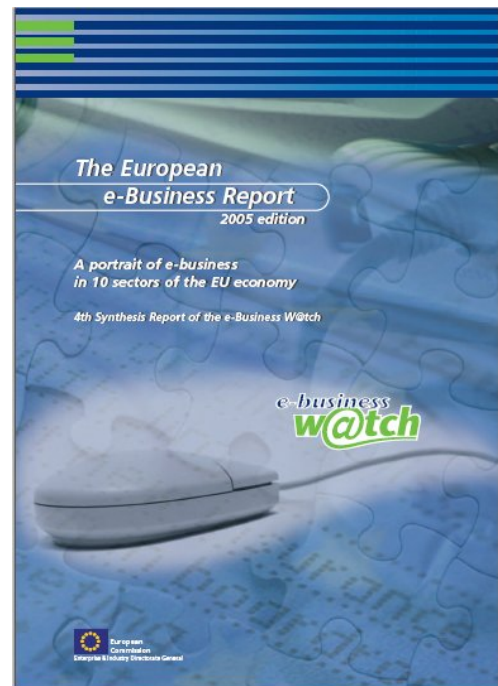
http://bookshop.eu.int/eubookshop/FileCache/PUBPDF/QNAA05076ENC/QNAA05076ENC_002.pdf

Ivo Tokić

The European e-Business report – 2005 edition

Europsko stručno tijelo pod nazivom e-Business W@tch (osnovano od Directorate-General for Enterprise and Industry of the European Commission) od 2001. prati prihvaćanje, razvoj i utjecaj elektroničkog poslovanja u različitim sektorima europskog gospodarstva, te o tome svake godine izdaje izvješće. Ovo četvrto izvješće za 2005. uključuje podatke za 5200 poduzeća u deset gospodarskih sektora iz sedam članica EU. Uz to, navodi se 70 studija slučajeva o e-poslovanju. Izvješće pokazuje da su brzi razvoj tehnologija i narasli pritisak globalne konkurencije utjecali na širenje elektroničkog poslovanja. Međutim, i dalje postoje razlike u primjeni te vrste poslovanja između pojedinih gospodarskih sektora, te posebno između velikih i malih kompanija. Najvažniji novi trendovi su veće korištenje širokopojsnog interneta i primjena specijaliziranih informatičkih rješenja za elektroničku trgovinu. Pri tome se najavljuju dolazeći trendovi većeg korištenja RFID (radio frequency identification) i novog fokusiranja na marketing i prodaju. Besplatan primjerak se može naručiti od izdavača ili preuzeti pdf datoteku na adresi:

<http://www.ebusiness-watch.org/resources/documents/eBusiness-Report-2005.pdf>

Ivo Tokić

e-Archivaria

Archivaria (ISSN 0318-6954) je časopis Udruge kanadskih arhivista (Association of Canadian Archivists - ACA) i izlazi dvaput godišnje. Publikacija je posvećena znanstvenim istraživanjima arhiva u Kanadi i svijetu. Objavljuje članke i druge priloge koje istražuju povijest, bit, teoriju arhivskog gradiva i njegovu uporabu. Publikacija nastoji biti most između arhivista i između arhivista i korisnika. Teme obuhvaćaju: različite mediji i njihovu evaluaciju i karakteristike, teorijske probleme, praktična rješenja, nova područja povijesti (i rodinih disciplina), nove vrste dokumentacije, povijest arhiva, nove tehnologije, pravna i

etička pitanja, arhivske trendove itd. Archivariu se dostavlja svim članovima ACA, kao i pretplatnicima. 8. kolovoza 2006. svjetska je arhivska zajednica dobila obavijest o napretku digitalizacije časopisa *Archivaria*. Brojevi 1 do 60 dostupni su u digitalnom formatu kao pdf datoteke. Veći je dio besplatno dostupan arhivskoj zajednici i javnosti. Novi će brojevi biti dostupni samo pretplatnicima i članovima.

Više na: <http://archivists.ca>

Živana Heđbeli

Korisni sadržaji na mreži

Katalog linkova: WEB HR - Hrvatske Internet stranice i portali

Na stranici <http://www.croatian-advertiser.com> nalazi se hrvatski Internet oglasnik za sve vrste oglasa, informacije, marketing i shopping. To je raznolik izbor zanimljivih, korisnih i kvalitetnih web stranica i linkova vezanih uz Republiku Hrvatsku. U rubrici *Razmjena linkova* uredništvo poziva korisnike na razmjenu linkova kako bi povećali izbor korisnih i kvalitetnih stranica. Posjetitelji mogu i sami predati oglas u Internet oglasnik koji sadrži i razne adresare, kataloge, imenike i ostale informacije.

Ivo Tokić

Stranice EU namijenjene poticanju razvoja europskog istraživanja i inovacija

Više službenih europskih tijela nudi na svojim stranicama informacije o pitanjima povezanim s poticanjem razvoja postojećih kapaciteta istraživanja i inovacija u EU s posebnim osloncem na poduzetništvo.

Investing in European Research na adresi http://europa.eu.int/invest-in-research/index_en.htm donosi cjelovit tekst Aho reporta, kao i publikacije o povećanju istraživačkih potencijala Unije. Tu su akcijski planovi, inicijative, sheme financiranja kao i nacionalne i regionalne politike.

European Innovation Portal je sveobuhvaatan portal o inovacijama u EU koji na adresi <http://cordis.europa.eu.int/innovation/en/home.html> donosi inovacijsku politiku Europe, usluge za poduzetnike i drugo.

Articles on Innovation na adresi <http://aoi.cordis.europa.eu.int/home.cfm> je besplatan izvještajni online servis koji donosi puni sadržaj publikacija Euroabstracts i European Innovation.

Competitiveness and Innovation Framework Programme donosi informacije o politici i programima vezanim za povećanje konkurentnosti, a one se mogu naći na njihovoj adresi http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/cip/index_en.htm.

Enterprise and Industry DG's website na adresi http://europa.eu.int/comm/enterprise/index_en.htm donosi dokumente Europske komisije koji se odnose na uobičajeni pristup istraživanju i inovacijama, a koji su usmjereni prema poduzetništvu.

Ivo Tokić

HID-Drobilica

Glavni urednik : mr.sc. Ivo Tokić, tel. 01/2381-624, e-mail: ivo.tokic@ina.hr

Članovi uredništva: mr.sc.Tibor Tóth, mr.sc. Živana Hedbeli, Marina Mayer, mr.sc.Daniela Sruga, mr.sc. Irena Pilaš

HID

Hrvatske bratske zajednice 4, 10000 Zagreb, Hrvatska

Tel.: +385 1 3722 643; faks: +385 1 3722 630 <http://www.hidd.hr>

Matični broj: 0513814

Žiro račun: 2340009-110007285